

Kot je nakazano že v naslovu, je v knjigi poleg same predstavitve novcev obravnavan tudi fenomen kontramarkiranja. Poglavlje o kontramarkah (Peter Kos) je natančna razprava o pojavu in namenu kontramarkiranja, predvsem na Avgustovih in Tiberijevih novcev, z izčrпно navedbo literature. Tako bralec izve, da so s klavdijskimi kontramarkami AS na dupondijih in DV(pondius) na sestercih spreminjali vrednost močno izrabljenih novcev, z oznakami PROB(atus) in BON(us) so potrjevali veljavnost posameznih novcev, s kontramarkami VESPA(sianus) in VITE(llius) na Neronovih novcih so podaljševali veljavnost novcev tega vladarja. Kontramarke avgustejskega in tiberijanskega obdobja, ki omenjajo vladarja (npr. AVG, TIB, TI) ali vojaške poveljnike (npr. VAR, APRON, C.VAL) so okrajšane besede in branje le-teh je v večini primerov jasno. Še vedno pa ostajajo nerešena vprašanja o namenu in vlogi teh kontramark. Avtor je podal novo branje kontramarke IMO, ki je odtisnjena na Avgustovem dupondiju (kat. št. 48) iz Ljubljane, sicer pa je poznana še v nekaj primerkih. Kratica IMO bi po mnenju avtorja lahko pomenila okrajšavo za vojaškega oficirja T. Junija Montana, ki je v avgustejskem obdobju deloval prav na območju Emone. Ohranjen je tudi njegov nagrobnik, ki se danes hrani v lapidariju NMS. Avtor, sicer zelo na hitro, predstavi tudi fenomen polovičenja Avgustovih asov in citira drugo literaturo, ki obširno obravnava tovrstno problematiko.

Drugi del knjige avtorja Andreja Šemrova je namenjen katalogu, ki več ali manj sledi standardu FMRSI. Najprej je predstavljenih 766 novcev iz sistemske zbirke, v dodatku še 49 novcev, ki izvirajo iz slovenskih najdišč in imajo kontramarko. Med novci v zbirki prevladujejo novci flavijskega obdobja, pričakovano veliko je tudi Avgustovih novcev. Najmanj je novcev vladarjev iz časa državljskih vojn, pri čemer so novci Galbe zastopani v največjem številu. Za vsak novce so podani osnovni podatki: nominalna vrednost, leto kovanja, citat po standardni literaturi (The Roman Imperial Coinage I²). Opombe nudijo bralcu nadaljne informacije o položaju pečata, teži novca, legi kontramarke in morebitnih odstopanjih glede na primerke, dokumentirane v strokovni literaturi. Prav vsi novci so fotografirani obojestransko in podani na 78 tabelah na koncu knjige. S pomočjo indeksov je bralcu olajšano iskanje po različnih principih: kontramarke, polovičeni novci, nekatere posebnosti in najdišča.

Alenka MIŠKEC

Westlyricum und Nordostitalien in der spätrömischen Zeit / Zahodni Ilirik in severovzhodna Italija v poznorimski dobi. Rajko Bratož (ured.). Situla 34. Narodni muzej, Ljubljana 1996. ISBN 961-6169-03-3. 407 str. 6 slik, 5 kart.

Ob 1600-letnici bitke pri Frigidu (5./6. september 394), v kateri je krščanski cesar Teodozij premagal poganskega proticesarja Evgenija, sta Oddelek za zgodovino na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani in Inštitut za arheologijo pri Znanstvenoraziskovalnem centru Slovenske akademije znanosti in umetnosti organizirala mednarodni simpozij zgodovinarjev in arheologov, ki je med 5. in 8. septembrom 1994 potekal na dvorcu Zemono pri Vipavi. Prispevki arheološkega dela, ki jih je uredil Slavko Ciglenečki, so bili objavljeni v 48. številki *Arheološkega vestnika* (1997), prispevki historičnega dela simpozija pa so zbrani v pričujoči številki *Situle*. Večina prispevkov je v nemščini, štirje so v angleškem in dva v francoskem jeziku. Razen pri uvodnem prispevku Adolfa Lippolda so pri vseh tudi slovenski povzetki. V celoti sta v nemščini in slovenščini urednikov predgovor in sklepna razmišljanja Adolfa Lippolda.

V uvodnem poglavju se Adolf Lippold dotakne nekaterih vprašanj iz zgodovine Ilirika in severovzhodne Italije med 364 (delitev oblasti med Valentinijanom I in Valensom) in

455 (smrt Valentinijana III), ki naj bi služile za nadaljno diskusijo. V glavnem gre za teme, ki jih podrobneje obravnavajo posamezni drugi prispevki. Avtor se med drugim sprašuje ali lahko prostor med Oglejem in Sirmijem, ki je bil v pozni antiki večkrat prizorišče bojev za oblast, upravičeno smatramo kot enotno regijo, razmišlja o posledicah delitve vladarskih kompetenc med Valentinijanom I in Valensom leta 364 na dokončno delitev imperija, na kratko predstavi zgodovino in pomen Ogleja in Sirmija v 4. in 5. stoletju, pričevanja Hieronima in Kromacija o stopnji pokristjanjenja in posledicah barbarskih vpadov in se v zaključnem poglavju dotakne tudi vzrokov za postopno zamiranje rimskih institucij v sredini 5. stoletja.

Ostali prispevki so razdeljeni na tri sklope: (1) bitka pri Frigidu, (2) izbrana vprašanja vojaške in upravne zgodovine in zgodovine barbarskih vpadov v 4. in 5. stol. in (3) krščanstvo v pozni antiki.

Sklop prispevkov o bitki pri Frigidu začneja Alexander Demandt z razpravo o "odločilnih" bitkah v rimski zgodovini. Avtor obravnava pomen vojn v zgodovini nasploh, vlogo državljskih vojn pri Rimljanih, božja znamenja in vpliv naravnih sil na potek posameznih bitk v rimski zgodovini. Za bitko pri Frigidu meni, da ne sodi med odločilne, oz. take, ki so spremenile tok zgodovine, saj naj ne bi odločilno vplivala niti na razširitev krščanstva, niti na večjo moč germanskih plemen, vladavino teodozijanske dinastije ali delitev na vzhodno in zahodno cesarstvo. Iz rimske zgodovine navaja devet drugih bitk, ki so bile odločilne: Kane leta 216, Pidna 168, Alezija 52, Akcij 31 pr. n. št., Tevtoburški gozd 9 po n. št., Jeruzalem leta 70 in iz poznoantičnega obdobja Milvijski most 312, Adrianopol 378 in Alarihovo zavzetje Rima 410. Bitka pri Frigidu po avtorjevem mnenju tudi ob morebitnem drugačnem razpletu ne bi bistveno spremenila zgodovinskega razvoja, bila naj bi predvsem znamenje za dokončno uveljavitev krščanstva.

Mathias Spingler ponovno pretrese problematiko pisnih virov za bitko pri Frigidu in ugotavlja, da nimamo nobenega celovitega prikaza bitke, zato je težko soditi o njenem vojaškem pomenu. V poganskem izročilu je bitka povezana s sončnim mrkom, v krščanskem pa z nenavadnim viharjem. Avtor kritično ovrednoti do nedavnega splošno sprejeti prikaz bitke, ki sta ga podala Seeck in Veith leta 1913. Avtorja očita, da naj bi se preveč opirala na krščanske vire, v prvi vrsti na Teodoreta, ki bi jih bilo treba obravnavati predvsem kot literarne stvaritve, ki sledijo notranjim potrebam čudežnih poročil. Prav pri Teodoretu, ki je najmlajši in po avtorjevem mnenju najbolj predelan vir, je namreč bitka raztegnjena na dva dneva, medtem ko vsi ostali govorijo samo o enem dnevu. Po Springerjevem mnenju je preobrat v bitki, ki naj bi trajala le en dan, povzročila huda nevihta.

Ives-Marie Duval obravnava Teodozijevo uničenje Jupitrovih kipov s pozlačenimi strelami, ki so jih njegovi nasprotniki leta 394 postavili na vrhove Julijskih Alp. O tem poroča Avguštin v *Božji državi* (5, 26). Avtor osvetljuje različne vidike tega poročila, predstavi verovanja na katerih temeljijo obredi posvetitve kipov in navaja tekste, ki opisujejo postavljanje božjih podob na mestih pomembnih za obrambo mesta ali varovanje prehodov (meje, soteske, vrhovi itd.).

V zadnjem prispevku prvega sklopa Mirko Kovač obravnava meteorološki vidik bitke pri Frigidu. Pričevanja antičnih piscev razlaga kot opise določenih vremenskih pojavov, na katere lahko sklepamo glede na vremenske razmere v Vipavski dolini v septembru. Tako naj bi na dan bitke nebo zatemnil nevihtni oblak, toča in naliv povzročila vrtnični vihar, zaradi obilnih padavin so narasli potoki in spremenili Vipavo s Hublom v močno reko.

Drugi sklop prispevkov posvečenih posameznim zgodovinskim vprašanjem začneja Ingomar Weiler, ki obravnava vprašanje razmejevanja med vzhodnim in zahodnim rimskim cesarstvom v pozni antiki. Avtor ločuje in podrobneje analizira deset razvojnih stopenj tega procesa od Dioklecijanove ureditve

vladarskih območij do leta 395, ko je bila država - le štiri mesece po bitki pri Frigidu, razdeljena med njegova mladoletna sinova Honorija in Arkadija.

Marjeta Šašel Kos obravnava obrambno politiko Valentinijana I (364-375) v Panoniji kot odraz politike, ki jo je na tem področju izvajal že Mark Avrelij. Ker so bile od markomanskih vojn naprej razmere na donavski meji zaradi številnih barbarskih vdorov vseskozi nestabilne, se je Valentinijan I odločil za izgradnjo obsežnega obrambnega sistema vzdolž Rena in Donave in posegel tudi na del kvadskega ozemlja, kar je povzročilo velik kvadsko sarmatski vdor v Panonijo leta 374. Avtorica analizira dva glavna vira, ki poročata o tem, Amijana Marcelina in Zosima in ugotavlja, da slednji smiselno dopolnjuje obširnejši prikaz pri prvem. Z vdorom 374 avtorica povezuje tudi nekatere novčne zakladne najdbe na slovenskem ozemlju. Na podlagi zakladne najdbe iz Emone sklepa, da je strah pred posledicami vdora segel do meja Italije, ki je bila takrat prvič ogrožena od obdobja markomanskih vojn. Avtorica opozorja tudi na ponovno (prvič po obdobju markomanskih vojn) povečan pomen alpskih zapor, na kar kažejo novci z najdišč tega utrdbenega sistema. Z razliko od markomanskih vojn, ko je bilo še misliti na osvojitve novega ozemlja in celo ustanovitve dveh novih provinc - po avtoričinem mnenju bi bilo to glede na arheološke najdbe onstran limesa na ozemlju Kvadov (materialna kultura, rimske postaje), ki kažejo na določeno stopnjo romanizacije, politična realnost - je bila Valerijanova obrambna politika usmerjena predvsem na varovanje meje.

Herbert Grassl v prispevku o jugvzhodnoalpskem prostoru v vojaški geografiji 4./5. stoletja obravnava vdor Zahodnih Gotov na vzhodnoalpsko področje na začetku 5. stol. Pohod Alarihovih Zahodnih Gotov iz Epira proti Italiji, ki ga opisuje Zosim, so raziskovalci razlagali precej različno. Po avtorjevem mnenju so leta 407 prek Dolenjske prispeli do Emone, se tam utaborili, nato preko trojanskega prehoda dosegli območje Celeje in Petovione in se od tam jeseni 408 preko Julijskih Alp odpravili proti Ogleju. Ob taki določitvi vpadnih poti bi bilo po avtorjevem mnenju mogoče pojasniti tudi topografske oznake, ki jih omenja Zosim, npr. reko Akylis in gorovje Apenini, za katere med raziskovalci še ni enotnega mnenja.

Bruna Kuntić - Makvić obravnava izraz *Illyricianus* v antičnih virih. Ta izraz se pojavlja od obdobja markomanskih vojn naprej in ga pogosto zasledimo predvsem v virih iz 4. in 5. stoletja. Kot ugotavlja avtorica je bil njegov pomen točno določen, izhajal naj bi iz upravne ureditve rimskega cesarstva. V Teodozijevega kodeksa izraz označuje prebivalce Ilirika, področje Ilirika ali posebne razmere, ki tam vladajo. Od tam je prišel v Justinijanov kodeks, kjer nastopata dva nova pomena, kot oznaka prefekture in kot osebno ime. Največ primerov omenbe je v spisu *Notitia dignitatum Occidentis*, kjer se z oznako *Illyriciani* omenjajo različni konjeniški oddelki nameščeni v vzhodnih provincah. Prva epigrafska potrditev je iz obdobja Septimija Severa, ko se omenjajo *vexillationes Illyricianae*, pomožne enote nameščene na Vzhodu. S propadanjem antičnih struktur je izraz izgubljal svoj smisel, obenem pa tudi izginil iz pisnih virov.

Philippe Régerat skuša osvetliti Evgipijeva poročila o odnosih med alpsko-podonavskim prostorom in Italijo v življenjepisu sv. Severina. Pri tem se osredotoča na naslednja vprašanja: 1. kako je v tem spisu predstavljen položaj Obrežnega Norika v drugi polovici 5. stoletja, 2. posamezne osebnosti in skupine, ki so potovale čez Alpe v obeh smereh in so omenjene na Evgipiju s 3. topografske oznake v spisu, ki se nanašajo na Italijo, 4. izmenjavo blaga in prometne poti, ki so povezovala Norik z Italijo in 5. pomen izselitve dela prebivalstva iz Obrežnega Norika v Italijo. Avtor ugotavlja, da se je v Evgipijevi pripovedi podoba Italije spremenila, kar naj bi bilo pogojeno z politično-vojaškim, socialno-ekonomskim in duhovno-kulturnim razvojem v obeh noriških provincah. Iz nekdanjega centra moči in osrednjega gospodarskega prostora je postala obljudljena dežela za prebivalce severnih mejnih provinc.

Jörg Jarnut obravnava langobardsko gospostvo nad delom nekdanje rugijske države ("Rugiland") na področju nižjeavstrijske Donave. Rugijsko državo je razbil Odoaker 487/488, umiku Rugijcev pa je, kot poročajo viri, sledilo tudi izseljevanje provincialnega prebivalstva. Po avtorjevem mnenju se je to moralo zgoditi v soglasju s cesarsko oblastjo, zato sklepa, da je bilo ozemlje Langobardom, ki so Rugiland zavzeli kmalu po 487 (najpozneje 489), prepuščeno na podlagi zavezniške pogodbe (*foedus*). Kot rimski federati naj bi živeli v Rugilandu do okrog leta 505, ko so jih podvrgli Heruli in potisnili na Tullnsko polje. Tako je po avtorjevem mnenju mogoče razumeti uspeh Langobardov v Italiji po letu 568, saj so bili že osem desetletij vsaj deloma romanizirani, priključeni imperiju in akulturirani.

V zadnjem prispevku drugega sklopa Helmut Castricius obravnava vojaški vidik razpada rimske države, ki v novejšem času spet stopa v ospredje zanimanja raziskovalcev. Osrednja vprašanja teh raziskav so: koliko je na zaton imperija vplivala številčna moč poznorimske vojske, kakšni sta bili učinkovitost in udarna moč rimskih ofenzivnih in obrambnih enot, kakšna je bila sestava vojske, njena profesionalnost in funkcionalnost. Kot je mogoče razbrati iz maloštevilnih virov in iz ocen na podlagi raziskav poznoantičnih vojaških postojank, je efektivna moč poznoantične vojske glede na tisto iz obdobja principata doživela izjemen padec. Mejni oddelki so šteli le 40-50 mož (nominalno 100), elitni deli mobilnih enot pa praviloma ne več kot 200 mož na enoto. Poleg številčne šibkosti je bila ta vojska tudi vojaško-tehnično in oborožitveno v podrejenem položaju glede na mobilne, dobro izurjene in oborožene sovražne enote. Tako so bile na primer rimske konjeniške enote oborožene le s pehotnim orožjem, in to pogosto v spopadu z izredno mobilnim sovražnikom. Posledica takega stanja so bili seveda vojaški porazi in zaton državnih struktur. Vzroke za ta postopen proces je po avtorjevem mnenju treba iskati predvsem v demografskem razvoju in finančnih razmerah rimske države.

Sklop prispevkov o krščanstvu začenja Reinhardt Harreither, ki obravnava pričevanja o Sv. Florijanu, edinem imensko poznanem mučencu iz Obrežnega Norika. Florijan je bil bivši predstojnik urada civilnega upravnika province (*ex principis officii praesidis*), umrl pa je tako, da so ga vrgli z mostu v reko Anizo pri Lavriaku (304). Njegovo mučeništvo omenjata dva vira, elogij za 4. maj v *Hieronimijanskem martirologiju*, ki se je ohranil v t. i. *Codex Bernensis* iz 8. stol. in mučeniška legenda z naslovom *Passio Floriani*, ki se je ohranila v dveh verzijah iz karolinške dobe, temelji pa na predlogi iz pozne antike. Poleg analize obeh virov avtor obravnava tudi nerešeno vprašanje v zvezi s Florijanovimi posmrtnimi ostanke. Po njegovem mnenju na podlagi historičnih in arheoloških podatkov ni mogoče niti ovreči niti potrditi, da bi bil res pokopan na območju avguštinskega samostana St. Florijan, kjer so v srednjem veku verjeli, da posedujejo njegove relikvije. Prav tako ni zanesljiva identifikacija njegovih posmrtnih ostankov z relikvijami nekega Florijana iz Krakova na Poljskem, ki so jih leta 1184 prinesli iz Modene.

Mirja Jarak obravnava vprašanje kronologije panonskih mučencev v dobi Dioklecijanovega preganjanja kristjanov. Viri za panonske mučence so elogiji v *Hieronimijanskem martirologiju* in podatki iz ohranjenih mučeniških legend. Pri vzpostavitvi kronologije panonskih mučeništev avtorica ugotavlja, da bi lahko bila prvi žrtvi Dioklecijanovega 4. edikta prav panonska mučenca duhovnik Montan in njegova žena Maksima, za katera se kot *dies natalis* omenja 26. marec, najverjetnejša letnica njune smrti pa je leto 304. Ker je istega leta Dioklecijan potoval iz Ravene v Nikomedijo, avtorica skuša vzpostaviti tezo, da se je cesar marca zadrževal v Panoniji, tam objavil 4. edikt in se tudi osebno zavzel za njegovo izvajanje, saj je od takrat naprej dokumentirana vrsta panonskih mučeništev (večina iz leta 304, ostala med 305 in 308). Po predloženi kronologiji panonskih mučeništev naj tako Galerij leta 303 sploh ne bi preganjal kristjanov.

Miran Špelič skuša v svojem prispevku osvetliti začetke meništva na področju oglejske Cerkve in današnjega slovenskega ozemlja nasploh in analizira štiri avtorje, ki so zanimivi za to temo: Viktorina Ptujkega, Hieronima, Rufina in Kromacija. Središče pobud za meništvo na obravnavanem ozemlju je bil vseskozi Oglej, od koder se je ta vrsta askeze širile v notranjost, velik razmah pa je zaznati zlasti po obisku Atanazija Aleksandrijskega l. 345. Propad meništva so povzročili vpadi Gotov in drugih germanskih plemen. Ponekod je sicer še zaslediti nekatere slabo organizirane samostanske skupnosti, vendar so te kmalu zamlre.

V zadnjem prispevku tega sklopa Rajko Bratož predstavi proces pokristjanjenja severnojadranskega in zahodnobalkanskega prostora v 4. stoletju. Avtor podrobneje razpravlja o virih in stanju raziskav, o krščanskih skupnostih v Konstantinovi dobi, širjenju krščanstva v obdobju kristoloških sporov, zmagi pravovernega krščanstva nad arijanstvom in drugimi ločinami, in versko politični razmerah na prehodu iz 4. v 5. stoletje. Krščanske skupnosti na obravnavanem prostoru se omenjajo predvsem v provincialnih središčih in nekaterih drugih pomembnejših mestih, izoblikovale so se v začetku ali najkasneje sredini 3. stoletja. Za proces pokristjanjenja na obravnavanem področju in tudi v celotnem cesarstvu je bila odločilnega pomena vladavina cesarja Teodozija, ki je preganjal herezije in ostro nastopil proti poganstvu. Prav njegova zmaga v bitki pri Frigidu nad zadnjim proticesarjem, ki so ga podprli poganski pomočniki, je pomenila dokončno prevlado krščanstva. Kot ugotavlja avtor, sta na podlagi analize pisnih virov ok. leta 400 na slovenskem ozemlju zanesljivo izpričani krščanska skupnost v Emoni in Petovionii. Iz te dobe naj bi bila tudi kristalnica izkopana v Celeji in dva velika kristograma iz Vipote.

Osrednjim prispevkom simpozija sledijo še sklepna razmišljanja Adolfa Lippolda. Avtor analizira pglavitne izsledke posameznih prispevkov in doda še nekaj svojih misli v zvezi z bitko pri Frigidu in dogodki ob koncu 4. stoletja. Tako med drugim opozarja, da pri Teodozijevo vojni proti Evgeniju ni šlo v prvi vrsti za vprašanje vere, ampak predvsem za vprašanje oblasti, da je razplet bitke pri Frigidu za prostor med Oglejem in Sirmijem pomemben vsaj v toliko, da je odprl pot močnejšemu pokristjanjevanju in da Teodozij ob povišanju svojih sinov v cesarja konec 394 gotovo ni razmišljal o delitvi države - do česar je dejansko prišlo po njegovi smrti -, saj je na smrtni postelji svoja sinova zaupal v varstvo vojskovodji Stilihonu in se tako skušal izogniti nevarnostim otroškega vladanja.

V spremnem delu knjige najdemo seznam okrajšav in ločeno kazalo osebnih in krajevnih imen.

Milan LOVENJAK

Marjeta Šašel Kos: *The Roman Inscriptions in the National Museum of Slovenia / Lapidarij Narodnega muzeja Slovenije.* Situla 35. Narodni muzej Slovenije, Ljubljana 1997. ISBN 961-6169-07-6. 541 str., 1 karta, številne fotografije in risbe med tekstom.

V knjigi je predstavljena zbirka rimskih kamnitih spomenikov Narodnega muzeja Slovenije. Razdeljena je na dva dela, daljši uvod, ki je dvojezičen, angleško-slovenski, in katalog, ki je samo v angleškem jeziku. Oba imata ločen seznam literature.

V uvodnem delu, ki v veliki meri temelji na študiju arhivskih virov, muzejskih poročil, publikacij muzejskega društva in zgodovinskega društva za Kranjsko, avtorica predstavi nastanek in zgodovino muzejske zbirke rimskih napisov, nato pa oriše začetke epigrafske vede na slovenskem. Odlomke iz važnejših rokopisnih del in člankov, ki so razmeroma težko dostopni, avtorica navaja *in extenso*, med tekstom je tudi več različnega slikovnega gradiva.

Poleg osnovnih podatkov o razvoju muzeja, ki je bil ustanovljen

1821 kot "Kranjski stanovski muzej", 1827 preimenovan v "Landmuseum im Herzogthume Kranj", 1885 v "Deželni muzej Rudolfinum" in 1921 "Narodni muzej", obravnava usodo rimskih spomenikov pred ustanovitvijo muzeja, ko so jih predvsem vzdavali v cerkve in gradove, nato pa vse glavne osebnosti od 15. stoletja naprej, za katere vemo, da so se ukvarjali z rimskimi napismi najdenimi na današnjem slovenskem ozemlju. Izčrpneje obravnava predvsem humanista Avguština iz Laškega (Augustinus Tyffernus), ki je konec 15. in v začetku 16. stoletja popisoval rimske spomenike, med domačini tudi polihistorja Janeza Ludvika Schönlebnia in Janeza Vajkarda Valvazorja, ljubljanskega škofa Janeza Gregorja Dolničarja, Antona Tomaža Linhartarja, barona Žigo Zoisa in Valentina Vodnika, med ljudmi iz tujine, ki so napise osebno prepisovali ali jih posredno uporabljali v svojih delih pa predvsem humanista Wolfganga Laziusa z Dunaja, in Angleža Richarda Pocockea in Jeremiaha Milesa. V nadaljevanju avtorica osvetli pomen ustanovitve muzeja za ohranjanje rimskih napisov na slovenskem. Prav neprimeren odnos do rimskih spomenikov v sami Ljubljani (Emona) in na drugi strani želja, da bi bili le-ti primerno razstavljeni, naj bi bila tudi med glavnimi povodi za ustanovitev muzeja.

Prvi rimski napisi so prišli v muzej že takoj ob ustanovitvi leta 1821, po zaslugi muzejskih delavcev pa se je nato zbirka stalno večala. Kamni iz Emone, z Iga in okolice Ljubljane so prihajali v Narodni muzej do začetka šestdesetih let 20. stoletja, ko je bil ustanovljen arheološki oddelek Mestnega muzeja, napise iz drugih krajev po Sloveniji pa so po drugi svetovni vojni pridobivali posamezni pokrajinski muzeji. Med najzaslužnejšimi osebnostmi, ki so pripomogle k večanju zbirke rimskih napisov v 19. st. in jih avtorica izčrpneje obravnava, so predvsem grof Franc Jožef pl. Hohenwart, Alfons Müllerner in muzejski kustos Karl Dežman. Avtorica obravnava tudi način pridobivanja napisov, ki so v muzej prihajali bolj ali manj slučajno in neustreznost njihove nekdanje prezentacije v stenah muzejskih hodnikov.

V poglavju o zgodovini epigrafske vede na slovenskem avtorica analizira prizadevanja slovenskih zgodovinopiscev 19. stoletja, kot sta Peter Hitzinger in Peter Petruzzi, ki so rimske napise vključevali v svoje historične študije, in pomen starinoslovcev iz sosednjih dežel, ki so pri nas prepisovali rimske napise, predvsem graškega župnika Richarda Knabla in Tržačana Pietra Kandlerja. Velikega pomena je bila tudi topografska dejavnost Alfonsa Müllnerja, ki je veliko napisov na Kranjskem na novo odkril in veliko tudi pridobil za muzej.

Prelomnica za razvoj epigrafike na slovenskih tleh so bili vsekakor obiski nemškega antičnega zgodovinarja in epigrafika Theodorja Mommsena, o katerih je deloma ohranjena korespondenca. Mommsen je Ljubljano in nekatere druge kraje na slovenskem prvič obiskal leta 1857, ko si je tudi ogledal muzejsko zbirko napisov. Kot avtorica sklepa na podlagi korespondence z Etbinom Costo, je drugič obiskal Ljubljano leta 1866, zadnji njegov obisk pa je dokumentiran za leto 1874. Mommsen, ki je kritično, vendar popolnoma pravilno ocenil takratno stanje historičnih študij na Kranjskem, ki pač glede na razmere niti ni moglo biti boljše, je pripravil objavo vseh napisov v 3. zvezku zbirke "Corpus inscriptionum Latinarum" (CIL III 1863 dalje). Poleg njega so muzejsko zbirko obiskali tudi njegovi sodelavci Otto Hirschfeld, Alfred von Domaszewski in Anton von Premerstein, ki so sodelovali pri nadaljnjih zvezkih (CIL III Suppl. 1902). S to objavo so muzejski spomeniki prvič dosegli širšo strokovno javnost.

V prvi polovici 20. stoletja je za razvoj epigrafike na slovenskem pomemben predvsem Balduin Saria, ki je z izkopavanji v Trebnjem in Velikih Malencah pridobil številne nove napise za muzejsko zbirko. Mednarodno odmevna je bila njegova objava napisov odkritih na slovenskih tleh po 1902, ki jih je v knjigi "Antike Inschriften aus Jugoslawien" (1938) izdal skupaj z Viktorjem Hoffilerjem. Vodilna osebnost na področju epigrafike v drugi polovici 20. stoletja pa je bil vsekakor